

Wojewódzka Biblioteka Publiczna
w Kielcach

JAN III SOBIESKI
W 300 ROCZNICĘ ZWYCIĘSTWA
POD WIEDNIEM

KATALOG WYSTAWY DRUKÓW
ZE ZBIORÓW
WOJEWÓDZKIEJ BIBLIOTEKI PUBLICZNEJ
W KIELCACH

Kielce wrzesień 1983

J A N III S O B I E S K I

W 300 rocznicę zwycięstwa pod Wiedniem

KATALOG WYSTAWY DRUKOW

ze zbiorów

Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej

w Kielcach

Do użytku wewnętrznego

Kielce wrzesień 1983 rok

Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Kielcach

Scenariusz i opracowanie katalogu Ewa Piotrowska

33 Wyd. WBP

W S T Ę P

Odsiecz Wiednia - zwycięstwo Jana III Sobieskiego nad Turkami w 1683 r. należy do najbardziej znanych i najślawniejszych dat naszej historii. W roku bieżącym przypada niebagatelna, bo 300 rocznica wiktorii wiedeńskiej i cała Polska obchodzi ją uroczystie jak przystało na tak piękny jubileusz. Wydawnictwa książkowe, artykuły w prasie, audycje radiowe i telewizyjne, wystawy i okolicznościowe imprezy przynoszą echa wydarzeń sprzed trzystu lat.

Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Kielcach, czyniąc zadość powinności popularyzacji swych zbiorów i szerokiej o nich informacji, prezentuje mieszkańcom naszego miasta druki związane z historią „wiedeńskiej okazji” i głównego jej bohatera. To nie tylko obowiązek, lecz również serdeczne pragnienie, aby nasz księgozbiór był żywym źródłem wiedzy i narodowej pamięci pokoleń.

Niniejsza ekspozycja zawiera stare druki, wydawnictwa XIX wieczne /równie cenne i dziś już rzadkie/ oraz z XX w. poprzez okres międzywojenny aż do najnowszych, ukazujących się w roku bieżącym. Są tu książki, druki ulotne, artykuły i rozprawy zamieszczane w czasopismach. Grupujemy je w kilku tematycznych działach: epoka Jana Sobieskiego,

historia życia Jana Sobieskiego, rodzina Sobieskich, wydania korespondencji Jana Sobieskiego, odsiecz Wiednia, obchody rocznicy odsieczy wiedeńskiej w 1783 i 1883 roku, Jan III Sobieski w literaturze. Zgromadzone na wystawie druki stanowią tylko część publikacji poświęconych omawianej tematyce, które ukazały się w ciągu minionych trzystu lat. Nie brak tu jednak pozycji zasługujących na szczególną uwagę. Np. niewielki 2-stronicowy druk ulotny „Nowiny wiktorii...otrzymanej pod Granem albo Strygonią dnia 9 października 1683 roku” wydany w 1683 r., informujący na bieżąco współczesnych o przebiegu bitwy pod Parkanami, która była dalszym ciągiem kampanii wiedeńskiej, bo rozegrana została w pogoni za wojskami tureckimi w ich odwróceniu spod Wiednia. To autentyczny dokument z epoki, tym cenniejszy, że nie notowany w bibliografii Estreichera.

Z roku 1684 pochodzi praca historiografa cesarskiego Johana Petera von Vaelckeren „Wienn von Türcken belagert von Christen entsetzt .../Wiedeń oblężony przez Turków, oswobodzony przez chrześcijan /. Estreicher wymienia aż 9 wydań tego dziełka z lat 1683-1684 / w językach: niemieckim, francuskim, angielskim, włoskim, łacińskim /, jednakże objaśnia, że rola Sobieskiego jest tu pomniejszona; o przybyciu odsieczy zawiera zaledwie wzmiankę. Ale i to właśnie jest charakterystyczną cechą tamtych wydarzeń i ich interpretacji.

Na odmianę mamy opis wiedeńskiego zwycięstwa i życia

Jana III pełen patosu i pochwał pióra Jakuba Kazimierza Rubinkowskiego wydany w 1759 r. pt.,,Janina zwycięskich tryumfów...’’ / Janina to herb Sobieskich /. W kwiecistych, wyszukanych zwrotach głosi chwałę polskiego króla i polskiego oręża nie pomijając takich wypadków jak to, że ,,w roku 1683 ukazał się nad Wiedniem kometa’’. Choć w ocenie krytyków dzisiejszych dzieło jego nie ma większych walorów literackich, to przecież uwiecznione zostało przez Adama Mickiewicza wzmianką w ,,Panu Tadeuszu’’. Pozwolę sobie przytoczyć ten fragment, bo to również okazja do przypomnienia słów wieszczki poświęconych Sobieskiemu :

,, a na to rzekł z ukłonem Wojski : ,,Prawda Jaśnie Wielmożny Podkomorzy; przypominam właśnie, co mnie mówiono niegdyś, małemu dziecięciu, pamiętam, choć nie miałem wówczas lat dziesięciu, kiedy widziałem w domu naszym nieboszczyka Sapiechę, pancernego znaku porucznika, co potem był nadwornym marszałkiem królewskim, na koniec umarł wielkim kanclerzem litewskim, miawszy lat sto i dziesięć. Ten za króla Jana Trzeciego był pod Wiedniem w chorągwi hetmana Jabłonowskiego ; owóż ów kanclerz powiadał, że właśnie kiedy na koń król Jan Trzeci siadał, gdy nuncyjusz papieski żegnał go na drogę, a poseł austriacki całował mu nogę, podając strzemię / poseł zwał się Wilczek hrabia /,

król krzyknął „,Patrzcie, co się na niebie wyrabia!”
Spojrzą, alić nad głowy suwał się kometa
drogą, jaką ciągnęły wojska Mahometa:
z wschodu na zachód; potem i ksiądz Bartochowski
składając panegiryk na tryumf krakowski,
pod godłem Orientis Fulmen, prawił wiele
o tym komecie; także czytam o nim w dziele
pod tytułem Janina, gdzie jest opisana
cała wyprawa króla nieboszczyka Jana
i wyryta chorągiew wielka Mahometa,
i ów taki, jak dziś go widzimy kometa.”

„,Amen” - rzekł na to Sędzia- ja wróżbę Waszeci
przyjmując; oby z gwiazdą zjawił się Jan Trzeci! ”

/„,Pan Tadeusz” - księga ósma : zajazd /

Świadectwem żywej tradycji zwycięstwa wiedeńskiego
w pamięci potomnych, jej roli w budzeniu uczuć pa-
triotycznych i narodowym wychowaniu młodzieży stały
się obchody jubileuszowe w 1783 i 1883 r. Na wystawie
znajduje się m.in. Marcina Poczubuta, „Pamiętka stolet-
nia zwycięstwa pod Wiedniem...z woli Prześwietnej Komisji
Edukacji Narodowej przez Szkołę Główną Wielkiego Księstwa
Litewskiego uroczyste obchodzona...” wydana w 1784 r.,
zawierająca „,List okólny Prześwietnej Komisji Edukacji
Obojga Narodów nakazujący uroczysty obchód stóletniej
pamiętki zwycięstwa Jana III króla i narodu polskiego
w obronie Wiednia i całego chrześcijaństwa, do zgroma-
dzeń szkolnych.” Oglądamy również Adama Naruszewicza

„Opisanie festynu danego w Łazienkach...z okoliczności inauguracji statuy króla Jana III dnia 14 września 1788 r.” wydane jako bezpłatny dodatek do „Gazety Warszawskiej”.

W opisie zamieszczona jest również „Kantata w dzień inauguracji statuy Jana III ”, do której dyspozycje literackie ułożył król Stanisław August Poniatowski oraz „Programma baletu heroicznego danego w dzień inauguracji statuy króla Jana III”. Ta „statua” to pomnik Sobieskiego w Warszawie ufundowany przez Stanisława Augusta Poniatowskiego. W historii naszej zapisał się jako miejsce zebrania spiskowców w listopadzie 1830 r. ; jako jeden z nielicznych zabytków warszawskich szczęśliwie przetrwał okupację.

Z druków XIX wiecznych wyróżniają się zbiory dokumentów i pism dotyczących czasów i osoby Sobieskiego : „Akta do dziejów króla Jana III sprawy roku 1683, a osobliwie wyprawy wiedeńskiej wyjaśniające” /wyd. w 1883 r./, „Archiwum Spraw Zagranicznych Francuskie do dziejów Jana III ” / wyd. w l.1879-1884 /, „Pisma do wieku i spraw Jana Sobieskiego” / wyd.w l.1880-1881/. Są one do dziś użyteczne dla historyków i cytowane we wszystkich opracowaniach o Sobieskim.

Dumą naszych zbiorów są również XIX wieczne publikacje listów Jana Sobieskiego do żony Marii Kazimiery a szczególnie wydanie z 1860 r. w tomie „Biblioteka Ordynacji Myszkowskiej.Zapis Konstantego Świdzińskiego.”/ oprac. A.Z.Helcel / bardzo już rzadkie i znajdujące się w nielicznych bibliotekach. Dla nas tym cenniejsze, że powstanie jego związane jest z kielecczyną poprzez dwu

bibliofilów z naszego regionu :Aleksandra Wielopolskiego i Konstantego Świdzińskiego, których idea było stworzenie wielkiej biblioteki naukowej „ku pożytkowi powszechnemu” oraz publikowanie dokumentów i źródeł historycznych. W tym celu Świdziński przekazał swe zbiory oraz część dochodów ze swych dóbr Wielopolskiemu. Hrabia Aleksander Wielopolski właściciel Biblioteki Ordynacji Myszkowskiej w Chrobrzu, realizując te zamierzenia , stał się nakładcą omawianego wydania listów Sobieskiego; miał więc znaczący udział w udostępnieniu ich narodowi. Jeden z dwu egzemplarzy tego druku, które posiada WBP w Kielcach ,pochodzi z Chrobrza i był własnością właśnie Aleksandra Wielopolskiego.

Oprócz pozycji o charakterze zabytkowym pokazujemy na wystawie prace najwybitniejszych współczesnych znawców epoki Sobieskiego :Leszka Podhorodeckiego, Jana Wimmera i Zbigniewa Wójcika zachęcając do zapoznania się z nimi. Ażeby ten katalog nie był tylko wyszczególnieniem tytułów, przytaczamy kilka cytatów z eksponowanych dzieł.

Podhorodecki Leszek : Wiedeń 1683. Warszawa ,1983
s.185-186

„Bitwa pod Wiedniem, w której Sobieski i Polacy odegrali tak istotną rolę, miała wielkie znaczenie w historii. Rozgromienie ogromnej armii padyszacha w samym środku Europy oznaczało zasadniczy zwrot w układzie sił między państwami środkowej i wschodniej części Starego Kontynentu. Ekspansja muzułmańskiej Turcji w Europie została definitywnie przerwana i słabnące od tej pory Imperium Osmańskie musiało teraz samo przejść do obrony swych zdobyczy na Półwyspie Bałkańskim. Pozostające dotąd w defensywie państwa chrześcijańskie przeszły z kolei do natarcia i krok po kroku zaczęły wypierać osmańskich zdobywców z podbitych przez nich krajów.

Załamanie potęgi tureckiej pod Wiedniem przyczyniło się do niebywałego wzrostu ruchu narodowowyzwoleńczego na Bałkanach, wybuchu wielu antytureckich powstań ludowych, zwłaszcza w Serbii, a w konsekwencji do powstania i rozwoju niepodległych państw w tej części Europy.

Bez tego zwycięstwa nie byłoby późniejszej potęgi państwa Habsburgów, a następnie Austro-Węgier, podobnie jak Rosja nie mogłaby wywalczyć sobie szerokiego dostępu do Morza Czarnego, znajdującego się dotąd w niepodzielnym władaniu Turcji.

Sukces wiedeński zabezpieczył wreszcie Rzeczpospolitą przed nieustannie grożącą jej w drugiej połowie XVII w. nawałą turecką i pozwolił w przyszłości odzyskać straty terytorialne poniesione w 1672 r.”

Wójcik Zbigniew : Jan Sobieski 1629-1696. Warszawa, 1983

s.526

„ W świadomości historycznej Polaków pozostał Sobieski na zawsze jako wielki zwycięski wódz, jako ten, który ostatni przysporzył ojczyźnie tyle sławy przed jej upadkiem, jako ostatni wybitny król Rzeczpospolitej. Świadomość historyczna naszego narodu niejednokrotnie rozmija się ze stanem wiedzy wypracowanej w żmudzie i trudzie przez badaczy przeszłości. W odniesieniu do oceny króla Jana III rozbieżność taka nie zachodzi. Polacy uważają go, i to od dawna, nie tylko za jednego z największych swych wodzów i królów, ale i za jedną z najwybitniejszych postaci naszej historii.”

tamże s.533

„Sobieski wraca nie tylko na warsztaty badawcze historyków, lecz również do powieści, filmów, obchodów /.../ Dzięki wspaniałej odbudowie pałacu wilanowskiego, miliony już osób z polski i z zagranicy zwiedziły tę piękną siedzibę królewską zapoznając się przy okazji z historią jej właściciela. Coraz częściej widzi się również Sobieskiego jako mecenasa sztuki, człowieka w niej rozumianego.”

Komasara Irena : Jan III Sobieski - miłośnik ksiąg.

Wrocław, 1982 s.6

„ Aureola sławy wojennej, otaczająca imię Sobieskiego jako wielkiego wodza i wybitnego męża stanu, przysięgnięła nieco inne cechy wielkości, właściwe jego umysłowi i charakterowi. Szerszy krąg czytelników na pewno nie zna króla Jana III Sobieskiego jako wielkiego miłośnika i zbieracza ksiąg, który mimo nawału spraw państwowych potrafił znaleźć czas na czytanie i stałe śledzenie postępów ówczesnej wiedzy.”

tamże s.12

„ Po krótkotrwałym okresie nieudolnego panowania Michała Korybuta Wiśniowieckiego na tron polski w roku 1674 został wybrany Jan III Sobieski, który nie tylko ożywił tradycje bibliofilskie królów polskich, ale zgromadził jeden z największych księgozbiorów w XVII stuleciu. Dzięki jego staraniom powróciła do Polski część książek z biblioteki zamkowej wywiezionych w okresie potopu szwedzkiego.”

tamże s.187-188

„ Zainteresowania Sobieskiego były wszechstronne i nie ograniczały się tylko do nauk humanistycznych. Wynikały one nie tylko z wielostronności zajęć i różnorodności funkcji, które pełnił, ale z jego indywidualnych cech i wewnętrznej potrzeby. Był wielką indywi-

dualnością, obdarzony dużą wyobraźnią i ciekawością poznania świata.”

tamże s.189

„ Książka jako wierna towarzyska życia i cierpliwa powiernica trosk i radości była zawsze dla Sobieskiego bliska i droga. W chaosie wiadomości docierających różnymi drogami książka wносиła ład, wyjaśniając problemy i kodyfikując poglądy. Zdołał zgromadzić wiele dzieł, które do dziś nie utraciły swych wartości moralnych, poznawczych i estetycznych.”

Śliziński Jerzy: Jan III Sobieski w literaturze narodów Europy. Warszawa, 1979 s.419

„Dzięki wspaniałemu zwycięstwu pod Wiedniem Sobieski jako jedyny bodaj król polski- stał się jednym z bohaterów piśmiennictwa europejskiego na przestrzeni trzech wieków. Z bohatera barokowego awansował wraz z Kościuszką w XIX wieku na Zachodzie do symbolu narodu walczącego z tyranią, u ludów uciśnionych zaś do symbolu wolności- nobilitacja wspaniała, jakiej doczekali się tylko nieliczni bohaterowie i twórcy na przestrzeni wieków.”

W Y K A Z P O Z Y C J I

ZAMIESZCZONYCH NA WYSTAWIE „,JAN III SOBIESKI”

1. Akta do dziejów króla Jana III sprawy roku 1683, a osobliwie wyprawy wiedeńskiej wyjaśniające. Wyd. F. Kluczycki. Kraków, 1883. / Acta historica res gestas Poloniae illustrantia .T.6 /
2. Antonowicz J.: Mowa z okoliczności skończonego wieku od zwycięstwa Jana III nad Turkami pod Wiedniem odniesionego przez X. Juliana Antonowicza Bazylianina w szkołach włodzimierskich nauczyciela wymowy miana roku 1783 października dnia 12. / Rękopis -kopia XIX w. /
3. Archiwum Spraw Zagranicznych Francuskie do dziejów Jana III. Wyd. K. Waliszewski. T.3. Kraków, 1884. / Acta historica res gestas Poloniae illustrantia. T.7 /
4. Artystyczne zbiory Wilanowa. Wyd.2. Warszawa, 1982
5. Bełza W.: Sobieski w poezji polskiej. Lwów, 1883
6. Beschreibung des Einzugs J. Königl. Majestat in Pohlen in Dantzig. Ordinari Dienstags-Zeitung 1677 nr35

7. Bizardière M.D. de la: Bezkrólewie po Janie III Sobieskim. Tł. i oprac. J. Bartoszewicz. Wilno, 1853
8. Bizardière M.D. de la: Histoire de la scission ou division arrivée en Pologne le XXVII Juin MDCXCVII au sujet de l'élection d'un Roy. Paryż. 1699
9. Chmielowski P.: Sobieski w epopei z czasów saskich. Ateneum 1883 T.4 s.152-173
10. Chowaniec Cz.: 4 dziejów powiedeńskiej polityki Jana III. Przegląd Współczesny 1929 nr 89 s.321-341
11. Chrzanowski L.: Odsiecz Wiednia w bitwie walnej 12 września 1683 r. Biblioteka Warszawska 1884 T.4 s.165-188, 351-370. 1885 T.2 s.224-252, 345-368
12. Collectanea z dziejopisów tureckich rzeczy do historii polskiej służących. Oprac. J.J. Sękowski. T.2. Warszawa, 1825
13. Coyer G.H.: Histoire de Jean Sobieski, Roy de Pologne. T.1-2. Warszawa, 1761
14. Cydzik J., Fijałkowski W.: Wilanów. Warszawa, 1975
15. Czermak W.: Potrójne śluby Jana Sobieskiego i „Marysieńki”. W: Z czasów Jana Kazimierza. Studia historyczne. Lwów, 1893. s.315-363
16. Deiches E.: Koniec Morstina. Studium historyczne z czasów Jana Sobieskiego. Kraków, 1894
17. Dupont F.: Pamiętniki do historii życia i czynów Jana III Sobieskiego. Wyd. J. Janicki. Warszawa, 1885.
/ Biblioteka Ordynacji Krasińskich. Muzeum Konstantego Świdzińskiego. T.8 /

18. Dyakowski M.: Dyaryusz wiedeńskiej okazyii. Warszawa, 1983
19. Przedruk fotooffsetowy wyd. Warszawa, 1883
20. Fijałkowski W.: Wilanów- rezydencja króla zwycięzcy. Warszawa, 1983
21. Górski K.: Bitwa pod Wiedniem w roku 1683. Ateneum 1893 T.2 s.557-596
22. Górski K.: Jan III pod Żurawnem. Biblioteka Warszawska 1896 T.3 s.69-86
23. Górski K.: Wojna Rzeczypospolitej z Turcją w latach 1672 i 1673. Biblioteka Warszawska 1890 T.1 s.163-183, T.2 s.69-97, 367-384
24. Jan III Sobieski król : Listy Jana III króla polskiego pisane do królowej Marii Kazimiery w ciągu wyprawy pod Wiedeń w roku 1683. Wyd.E.Raczyński. Warszawa, 1823
25. Wyd.2. Warszawa, 1824
26. Lwów, 1883
27. Lwów, b.r.
28. Jan III Sobieski król : Listy do żony Marii Kazimiery. Wyd. A.Z.Helcel. Kraków, 1860. / Biblioteka Ordynacji Myszkowskiej. Zapis Konstantego Świdzińskiego /
29. Jan III Sobieski król : Listy do Marysieńki. Oprac. L.Kukulski. Warszawa, 1962
30. Jarochowski K.: Wyprawa i odsiecz wiedeńska. W: Opowiadania i studia historyczne. Poznań, 1884 s.1-46
31. Jarochowski K.: Z dziejów przedkrólewskich Jana

- Sobieskiego. Niwa 1883 nr 206 s.73-88 ,nr 207 s.174-192
32. Kara Mustafa pod Wiedniem. Źródła muzulmańskie do dziejów wyprawy wiedeńskiej 1683 roku. Tł. i oprac.Z.Abrahamowicz. Kraków, 1973
 33. Karpiński F.: Mowa na pochwałę Jana Sobieskiego króla polskiego z okoliczności obchodu setnego roku zwycięstwa jego pod Wiedniem do młodzieży szkolnej. W: Mowy wybrane po większej części z późniejszych mówców i rękopismów zebrane. Wilno, 1784 T.2 s.106-136
 34. Kluczycki F.: Dwa diariusze sejmów warszawskich w roku 1674 odprawionych. Kraków, 1881
 35. Komasara J.: Jan III Sobieski miłośnik ksiąg. Wrocław, 1982
 36. Komarzyński M.: Teresa Kunegunda Sobieska. Warszawa, 1982
 37. Konarski K.: Polska przed odsieczą wiedeńską r.1683. Warszawa, 1914 / Prace Tow. Nauk. Warsz. /
 38. Korzon T.: Dola i niedola Jana Sobieskiego 1629-1674. T.1-3. Wyd.2. Kraków, 1898
 - 39..Kronika paryska, literacka, naukowa i artystyczna : udział francuskiego dziennikarstwa w jubileuszowym obchodzie na cześć Jana III. Biblioteka Warszawska 1883 T.3 s.251
 40. Kukiel M.: Skład narodowy i społeczny wojsk koronnych za Sobieskiego. W: Studia historyczne ku czci Stanisława Kutrzeby. Kraków ,1938 T.2 s.431-441
 41. List Jana Sobieskiego do Zygmunta III. / Wiersz anonimowy. Warszawa, 1788 /

42. Mańkowski T.: Malarstwo na dworze Jana III. Biuletyn Historii Sztuki. 1950 nr 1-4 s.201-288
43. Maria Kazimiera d'Arquien de la Grange królowa :Listy do Jana Sobieskiego. Oprac. L.Kukulski. Warszawa, 1966
44. Matwijowski K.: Pierwsze sejmy z czasów Jana III Sobieskiego. Wrocław, 1976
45. Mongrillon de: Pamiętnik sekretarza ambasady francuskiej w Polsce pod koniec panowania Jana III oraz w okresie bezkrólewia i wolnej elekcji po jego zgonie / 1694-1698 /. Tł., oprac. i wstęp Ł.Częścik. Wrocław, 1982
46. Mycielski J.: Cztery portrety królowej Marysienki. Niwa 1883 nr 209 s.313-340
47. / Naruszewicz A./: Opisanie festynu danego w Łazienkach ...z okoliczności inauguracji statui króla Jana III dnia 14 września roku 1788. / Warszawa, 1788 /
48. Niesiecki K.: Korona polska...Kraków, 1743. T.4 s.146-152 : Sobieski herbu Janina
49. Nowak-Dłużewski J.: Okolicznościowa poezja polityczna w Polsce. Dwaj królowie rodacy. Wyd.,oprac.i posłowie S.Nieznanowski. Warszawa, 1980
50. Nowiny wiktorej za łaską bożą świeżo nad Turkami otrzymanej pod Granem albo Strygonią dnia dziewiętego października, tego 1683 roku. / B.m., 1683 /
51. Ode auf die Einweihung der Statue Johann III in Łazienki. Den 14 September 1788. Warszawa, 1788

52. Pastorius J.: Aegis Palladia.../panegiryk ku czci Jana III /.W: Florus Polonicus...Gdańsk, 1679.
53. Pisma do wieku i spraw Jana Sobieskiego. Wyd.F.Kluczycki. T.1 cz.1-2. Kraków, 1880-1881. /Acta historica res gestas Poloniae illustrantia T.2 /
54. Piwarski K.: Projekty reformy państwa za czasów Jana III Sobieskiego. W: Studia historyczne ku czci Stanisława Kutrzeby. Kraków, 1938 T.1 s.345-370.
55. Poczuć M.: Pamięćka stoletnia zwycięstwa pod Wiedniem przez Jana III króla polskiego nad Turkami otrzymanego roku 1683 z woli Prześwietnej Komisji Edukacji Narodowej przez Szkołę Główną Wielkiego Księstwa Litewskiego uroczyste obchodzona dnia 11 i 12 października roku 1783. Wilno, 1784
56. Podchorodecki L.: Sobiescy herbu Janina. Warszawa, 1981
57. Podchorodecki L.: Wiedeń 1683. Warszawa, 1983
58. Rapacki W.: Odsiecz Wiednia. Obraz dramatyczny w V-ciu aktach z prologiem i epilogiem. Biblioteka Warszawska 1883 T.3 s.364-406, T.4 s.72-95
59. Relacja pogrzebowa deponowanego ciała ś.p. króla Jana III do Ojców Kapucynów w Warszawie z Zamku 23 Decembris 1697. /B.m., 1697 /
60. Respons Zygmunta na list Jana Sobieskiego pisany. / Wiersz anonimowy. Warszawa, 1790 /
61. Ricaut P.: Monarchia Turecka. / Tłum.S.Kłokocki /. Słuck, 1678

62. Rogalski L.: Dzieje Jana III Sobieskiego. Warszawa, 1847
63. Rubinkowski J.K.: Janina zwycięskich tryumfów dziełami i heroicznym męstwem Jana III króla polskiego na marsowym polu najjaśniejszy, po przełamanej Otomańskiej i Tatarskiej sile nieśmiertelnym wiekom do druku podany. Poznań, 1759
64. Salvandy N.A.: Histoire de Pologne avant et sous le roi Jean Sobieski. T.1-3. Paryż, 1829
65. Sarnecki K.: Pamiętniki z czasów Jana Sobieskiego. Diariusz i relacje z lat 1691-1696. Oprac. J.Woliński. Wrocław, 1958
66. Sobieski Jakub: Commentariorum Chotinensis belli libri III. Gdańsk, 1646
67. Sobieski Jakub: Dziennik wyprawy chocimskiej r.1621. W: Pamiętniki o wyprawie chocimskiej r.1621 Jana hrabi z Ostroroga, Prokopa Zbigniewskiego, Stanisława Lubomirskiego i Jakuba Sobieskiego. Oprac. Żegota Pauli. Kraków, 1853 s.105-184
68. Sobieski Jakub : Instrukcja ojca Jana III dana panu Orchowskiemu ze strony synów. Oprac.L.A.Jucewicz. Wyd.2. Wilno, 1840
69. Szajnocha K.: Jan III w tumie św.Szczepana. Lwów, 1848
70. Śliwiński A.: Jan Sobieski. Warszawa, 1924
71. Śliwiński A.: Odsiecz wiedeńska. Warszawa, 1933
72. Śliwiński J.: Jan III Sobieski w literaturze narodów Europy. Warszawa, 1979
73. Tarnowski S.: Tajemnica roku 1688. Niwa 1885

- nr 208 s.233-250, nr 209 s.352-372
74. Tygodnik Ilustrowany 1883 nr42 s.256- nr.43 s.257
/ Obchody jubileuszu 200 rocznicy odsieczy wie-
deńskiej /
 75. Vaelckeren J.P. von : Wienn von Türcken belägert
von Christen ensetzt...Lintz, 1684
 76. Waliszewski K.: Marysienka. Marie de la Grange
d'Arquien, reine de Pologne, femme de Sobieski
1641-1716. Paryż, 1898
 77. Wimmer J.: Odsiecz wiedeńska 1683 roku. Warszawa,
1983
 78. Wimmer J.: Wyprawa wiedeńska 1683 r. Warszawa, 1957
 79. Wójcik Z.: Jan Sobieski 1629-1696. Warszawa, 1983
 80. Wójcik Z.: Rzeczypospolita wobec Turcji i Rosji
1674-1679. Wrocław, 1976
 81. Wójcik Z.: Zmiana w układzie sił politycznych w
Europie środkowo-wschodniej w drugiej połowie
XVII w. Kwartalnik Historyczny 1960 nr 1 s.15-54
 82. Zawadzki W.: Jakub i Konstancy Sobiescy. Wspomnie-
nie historyczne z powodu odkrycia ich grobowca
w kościele żółkiewskim. Lwów, 1862
 83. Żeleński T.-Boy : Marysienka Sobieska. Lwów, 1938